

Úvod do filozofie 2/Filozofie 2

Postmodernismus

Co je to postmoderna?

TO BUDE ASI
NĚJAKÝ...
SHIT!?

- jako vyústění modernismu?
- dozvuk modernismu?
- rozvinutí modernismu?
- popření modernismu?
- odmítnutí modernismu? !!!

**TAK
TROCHU
VŠECHNO
!!!**

Pojem postmoderny

- poprvé tento pojem použil malíř John Watkins Chapman kolem r. 1870 – chtěl být postmoderní → modernější než tehdejší nejmodernější umění (impresionismus);
- k současném pojetí se blíží až od r. 1975 u architekta **Charlese Jenckse**, ve své knize *Jazyk postmoderní architektury* píše: *„Chybou moderní architektury bylo, že se zaměřila na elitu. Postmoderna se pokouší překonat elitářský nárok ne jeho opuštěním, ale rozšířením jazyka architektury do různých směrů – k zakořeněnému a domácímu, k tradici a ke komerčnímu žargonu ulice. Proto dvojí kódování, architektura, která oslovuje elitu i lidi z ulice.“*

CONFLICT IN LITERATURE

CLASSICAL

MAN vs. NATURE

MODERN

MAN vs. SOCIETY

POSTMODERN

MAN vs. TECHNOLOGY

MAN vs. MAN

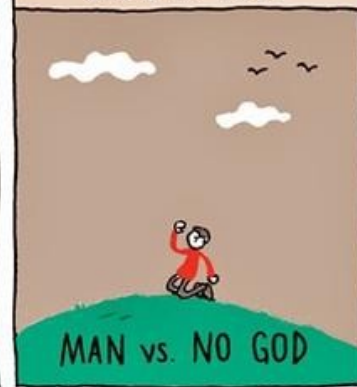
MAN vs. SELF

MAN vs. REALITY

MAN vs. GOD

MAN vs. NO GOD

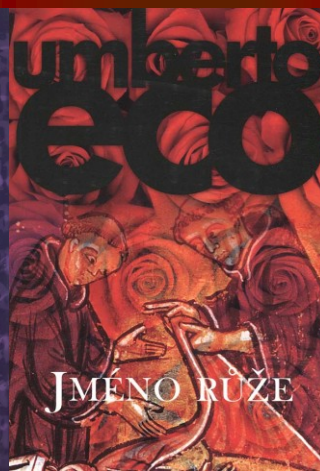
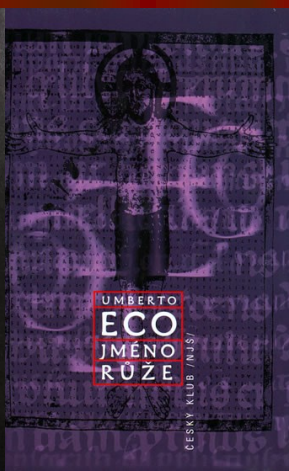
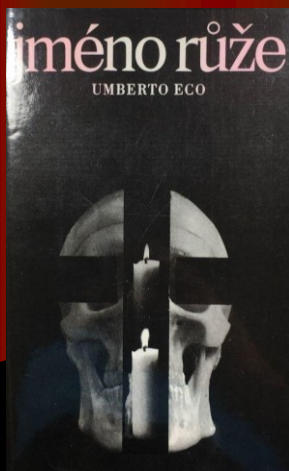

MAN vs. AUTHOR

GRANT SNIDER

Příklad z literatury...

- typickým příkladem postmoderního románu je kniha *Jméno růže* (1980) od italského spisovatele, estetiky a sémiotika **Umberta Eca** (1932 – 2016);
- je významově mnohoznačný – dá se číst jako krimi, histor. román, filosof. pojednání, nábožen. disputace, exkurz do středověké estetiky atd. → je *otevřeným dílem* → významově a interpretačně neukončeným textem.

Jean-François Lyotard (1924 –1998)

- franc. filosof, jeden z prvních teoretiků postmoderny!

Hlavní dílo:

Fenomenologie (1954)

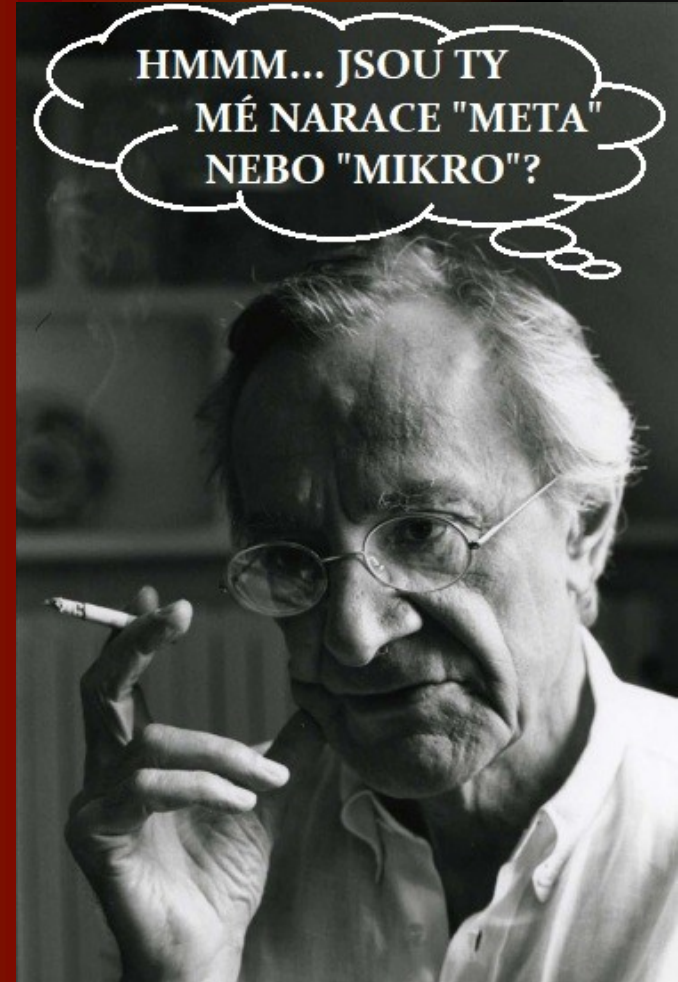
Postmoderní situace (1979)

Rozepře (1984)

Postmoderno vysvětlované dětem (1986)

Nelidské. Úvahy o čase (1988)

Heidegger a Židé (1988)

- *postmoderní situaci* definuje jako „nedůvěru vůči všem *metanaracím* moderny“!
- metanarace jsou velkými vyprávěními moderny o možnosti dosažení „univerzálních pravd“ (např. dialektika absolutního Ducha, vědecká racionalita osvícenství, marxismus, fašismus apod.) a jejich aplikací v praxi, které ospravedlňují západní kulturu a *legitimizují* ji;
- podle L. tyto *legitimizace* ale nemají empirický základ a *metanarace* si vyprávíme jenom proto, abychom sami sebe přesvědčili o jejich pravdivosti;
- velká vyprávění by měla ustoupit *malým vyprávěním* jejich pravdivost je v čase a prostoru omezená → důraz na názorovou pluralitu, dynamičnost, iracionalitu, jinakost.

Michel Foucault (1926 – 1984)

- franc. historik idejí, psycholog, politický aktivista, představitel poststrukturalismu.

Hlavní dílo:

Historie šílenství v době klasicismu (1961)

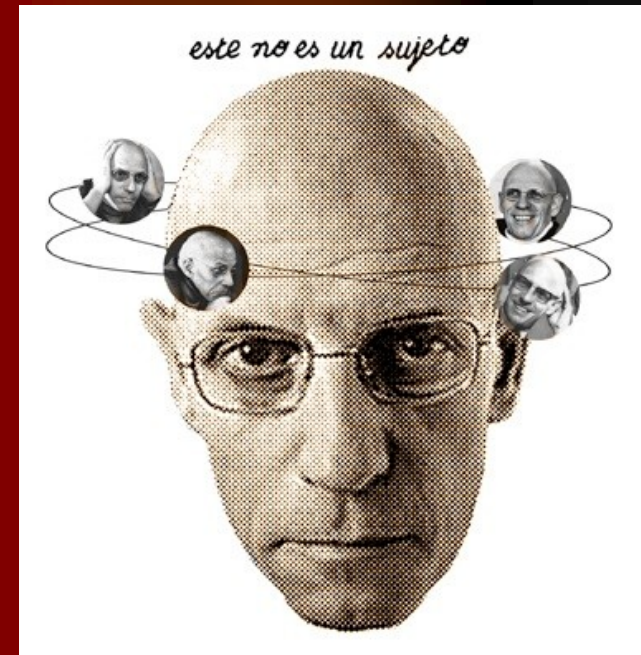
Zrození kliniky (1963)

Slova a věci (1966)

Archeologie vědění (1969)

Dohlížet a trestat. Zrod vězení (1975)

Dějiny sexuality I., II., III. (1976-84)

- dějiny vědění se nevyvíjejí kontinuálně, ale ve skocích, jednotlivá histor. období (*epistéme*) jsou ohraničena svým specifickým způsobem kladení otázek, jako formulací a řešením problémů → různé typy *diskurzů* (to, jak se o věcech přemýšlí a mluví), diskurzy jsou nesouměřitelné;
- rozlišuje 3 epistémy: 1.) *renesanční* – poznání na principu podobnosti; 2.) *klasickou* – poznání na základě totožnosti a rozdílu; 3.) *moderní* – poznání na základě serializace (a příklonu k individuálnímu);
- diskurz se ukazuje jako prostředek k prosazení moci (pojem *bio-moc*), která utváří vědění, společenský řád i individuální pochopení. Moc je nadlidským faktorem!

Problém bio-moci

- předmětem zájmu státu je nejenom tělo, ale i obecná biolog. kategorie života; jedná se o moc nad životem;

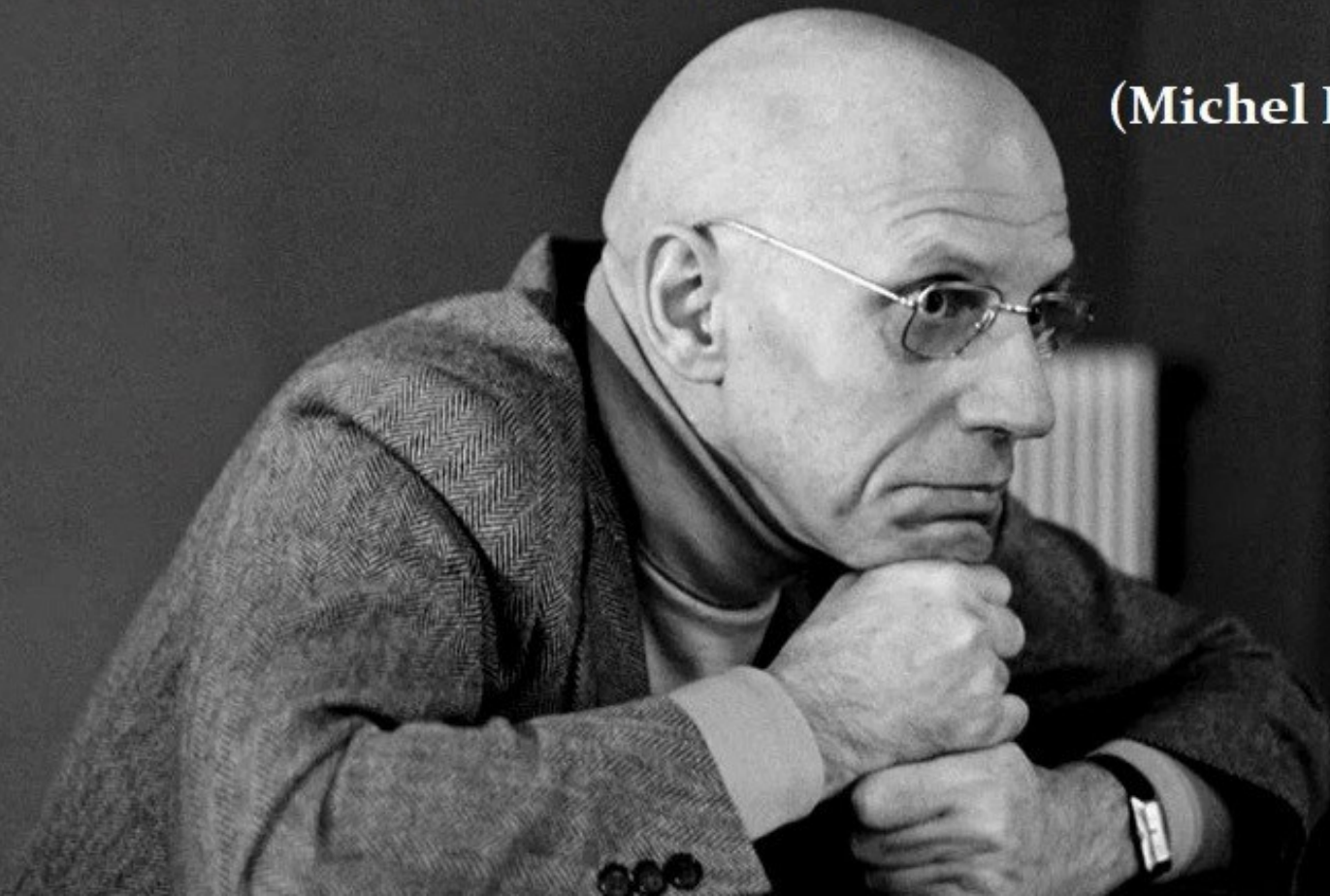
2 podoby bio-moci:

- 1.) *"tělo – stroj,,* - nutné co nejlépe vycvičit, aby podávalo ty nejlepší výkony. Výcvik vychovává tělo poslušné, ovladatelné a lehce začlenitelné do účinných a ekonom. Systémů produkce, ovládání a kontroly;
- 2.) *"tělo – druh,,* - báze biolog. procesů: rozmnožování, narození a úmrtí, zdravotní úroveň, pravděpodobná délka života a dlouhověkosti, a to se všemi podmínkami, které je mohou změnit. Pro stát (bio-moc) jsou nejdůležitější těla s dobrými parametry výkonnosti a dlouhověkosti.

(Ukázka z knihy *Dohlížet a trestat*)

Epidemie je snem mocných, umožňuje kontrolovat populaci, určit každému jeho místo, vést o každém podrobné registry informací a vytvořit strnulý prostor, v němž každý občan podléhá přímému vlivu moci.

(Michel Foucault)

Gilles Deleuze (1925 – 1995)

- franc. filosof, esejista, film. teoretik,
představitel poststrukturalismu.

Hlavní dílo:

Diference a opakování (1968)

Logika smyslu (1969)

Film 1: Pohyb-obraz (1983)

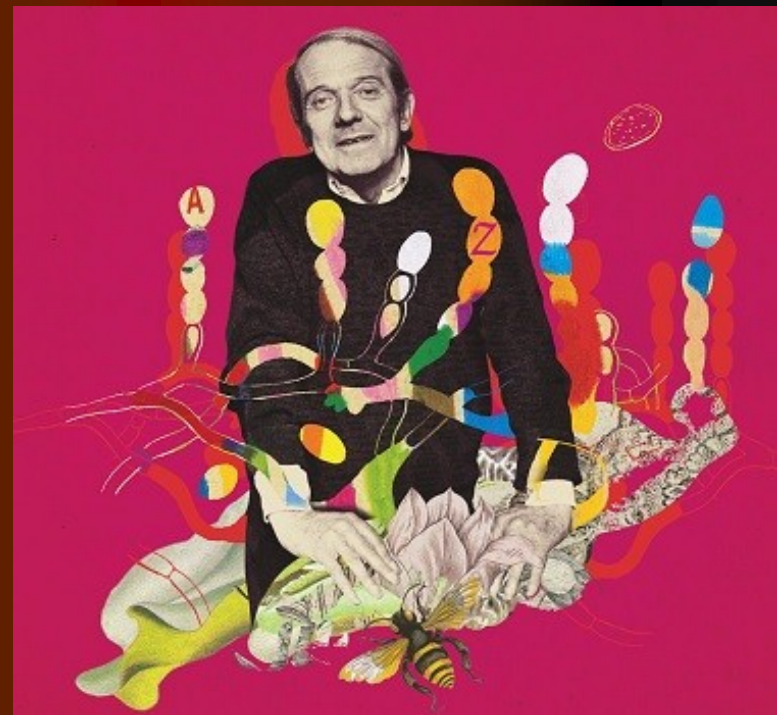
Film 2: Čas-obraz (1985)

S psychoanalytikem **Felixem Guattarim** společně napsali:

Kapitalismus a schizofrenie I. Anti-Oidipus (1972)

Kapitalismus a schizofrenie II. Tisíc plošin (1980)

Co je filosofie? (1991)

Jde nějak charakterizovat jeho filosofii?

- podstatou filozofie je tvorba pojmů, která reprezentuje *události* otevírající nová *teritoria* („filozof je tvořivý, a ne reflexivní“); „Filosofie, která nikoho nečiní smutným a nikomu neodporuje, není žádná filosofie. Slouží k tomu, aby škodila hlouposti, činí z hlouposti něco zahanbujícího.“

Základní pojmy:

1. *rhizom* – rhizomatická spojení jsou náhodná, proměnlivá a decentralizovaná; vše, co existuje, jsou jen rozmanité druhy promluvy;

2. schizoanalýza – je protipólem psychoanalýzy, nehledá za obrazy, vjemy, texty a prožitky nějaký skrytý základ, z něhož vše vychází, ale hledá způsoby spojování a rozpojování, jež umožnily něčemu vzniknout nebo zmizet;

3. nomadické – je myšlení, jehož cílem je osvobodit se od pevného vztažného bodu, od předem daného úhlu pohledu; pro život nomáda jsou typické pohyb a změna, který se neřídí systémem organizace a vytyčením pevných hranic;

4. tělo bez orgánů - virtuální tělo (vzhledem k aktuálnímu tělu), je souhrnem rysů, spojení, afektů či pohybů, které může tělo eventuálně vykonávat (většinou spojením s jinými aktuálními těly)... a další pojmy na: https://cs.wikipedia.org/wiki/Gilles_Deleuze

Jacques Derrida (1930 – 2004)

- franc. filosof, představitel poststrukturalismu a tvůrce interpretační metody → *dekonstrukce*.

Hlavní dílo:

Násilí a metafyzika (1964)

Písmo a diference (1967)

Gramatologie (1967)

Hlas a fenomén (1967)

Kdo se bojí filosofie? (1990)

Strašidla Marxe (1993)

Dar smrti (1993)

Nic
není
mimo
text.
Ani já!

Jen několik motivů Derridova myšlení...

- lingvista **F. de Saussure** (1857–1913) ukázal, že význam znaku ani slova není obsažen v nich samých, nýbrž v rozdílu (*différence*) vůči ostatním znakům v rámci určitého systému. Rozdíly vznikají v procesu či „hře“ jakéhosi časového odkládání, pro něž D. zavedl neologismus: *différance* (od *différer*, odkládat) – česky: *diferance*.
- pojem **dekonstrukce** - rozkládání tradičních významových opozic (racionální/iracionální, mužské/ženské, pravda/lež, dobro/zlo, život/smrt apod.), aby se jejich významy uvolnily a daly se znovu oživit v nových souvislostech. Podle D. západní tradice preferuje mluvené slovo před psaným, protože v něm vidí „život“, „přítomnost“; ve skutečnosti dává přítomnost smysl jen v protikladu k nepřítomnosti a každé bytí se odehrává právě mezi nimi.

- primát mluveného otáčí a tvrdí, že nejdříve je text/písmo (*grafein*), až pak řeč/hlas (*foné*); vně textu není nic, všechno je textem (jako proměnlivá struktura znaků a jejich „tekutých“ významů!); žádná interpretace textů (znaků, života či dějin) tak nemůže být nikdy definitivní, absolutně správná či konečná!

- ve vztahu k budoucnosti kritizuje představu předvídání a očekávání, protože ji jako očekávanou neutralizují. Skutečná budoucnost je jen zcela neočekávaná „událost“, čiré překvapení, protože jen to je opravdu „nové“.

- „*smrt není vně života, za jeho hranicí, nýbrž se do něho vepisuje zevnitř*“ → působí tedy už dávno před smrtí!

Musíme
přehodnotit
Kanta...

A také Hegela!
Musíme ho vyrvat
ze spárů pravicových
liberálů jako je
Fukuyama.

Hmm, ale víte, k čemu
by mohl vést návrat
k Hegelovi...

Evropou obchází
strašidlo –
strašidlo
komunismu!

Ne Karle, to nás jenom
straší tvůj přízrak.

Richard Rorty (1931 – 2007)

- amer. filosof, představitel neopragmatismu, postanalytické filosofie, ale řazen je i mezi postmoderní myslitele.

Hlavní dílo:

Filosofie a zrcadlo přírody (1979)

Nahodilost, ironie a solidarita (1989)

Úvahy o Heideggerovi a dalších: filozofické studie (1991)

Pravda a pokrok: filozofické studie (1998)

Základní přístupy (v) Rortyho myšlení

- tradiční metafyzice vytýká to, že klade přílišný důraz na esenci. Své pojetí skutečnosti nazývá **antiesencialismem** → jsoucna nejsou určena nějakou hotovou povahou, podstatou či souhrnem substanciálních vlastností, ale nepřeborným množstvím vztahů a funkcí!
- v rámci *pojetí pravdy* zastává **(neo)pragmatické stanovisko**: propozice (věty) jsou užitečné (smysluplné), pokud nám umožňují řešit nějaký konkrétní problém!

A na závěr jeden Rortyho citát:

„Pravda není tam někde venku – neexistuje nezávisle na lidské mysli – protože věty takto, tam někde venku, nemohou existovat. Tam někde venku je svět, ale popisy světa ne. Ale jenom popisy světa mohou být pravdivé nebo nepravdivé. Svět sám o sobě – bez popisu lidmi – nikoliv.“